

Herdenkingsconcert 4 mei 2017

koninklijke **harmonie** heerlen

Herdenkingsconcert 4 mei 2017

Parkstad Limburg Theaters Heerlen: Limburgzaal

Aanvang: 20:45 uur

Programma

- **Elegie**: Les larmes de Jacqueline (Offenbach) voor piano en cello.
- **Mauthausen Lieder** (Mikis Theodorakis)
- **Sonate nr. 3** deel 2, scherzo (Beethoven) voor piano en cello
- **Requiem voor de Mens** (Rob Goorhuis) (tekst André van Zwieten)

Piano: **Paul Huijts** - Cello: **Eline Hensels**

Orkest: (Groot Orkest) Koninklijke Harmonie Heerlen, o.l.v. Jac Sniekers

Soliste: **Mayya Apressina** (Mauthausen Lieder)

Kwartet: **May Four Quartet** (Requiem voor de Mens):

Jenny Bahnen-Gooren, sopraan – **Gerda Langenhuizen**, alt – **Vincent Kusters**, Tenor – **Raoul Reimersdal**, bas

Tekstvoordrachten van **Michelle Bracke**, **Ricardo Frederiks**, **Jobke van Bergen** en **Judith Pieters**.

Voorgedragen door: Leerlingen van Bernardinus, Grotius en Sintermeerten College.

Dit programma is mogelijk gemaakt dankzij financiële steun van:

provincie
limburg

berden
stijl vanleven

Tickets via Parkstad Limburg Theaters: www.plt.nl

1. Mauthausen Liedereren (Mikis Theodorakis)

De cyclus van vier liederen die samen de **Ballade van Mauthausen** (1965) vormen, is geïnspireerd op een boek van de Griekse toneelschrijver/dichter **Iakovov Kambanellis**. Deze vertelt het verhaal van het leven en de dood in het concentratiekamp Mauthausen in Oostenrijk, waar een groot aantal joodse en politieke gevangenen werden vastgehouden

(en vermoord) tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Iakovov Kambanellis was verzetsstrijder en heeft opgesloten gezeten in Mauthausen. De Mauthausen Liedereren zijn gecomponeerd door Mikis Theodorakis, eveneens verzetsstrijder, in samenwerking met Kambanellis in 1965. Theodorakis is ook bekend van vele liederen en filmmuziek (o.a. Zorba de Griek met Anthony Quinn).

De Mauthausen Liedereren zijn in 1966 op grammofoonplaat verschenen, gezongen door Maria Farantouri, toen nog net geen 19 jaar oud.

De vier Mauthausen Liedereren hebben een gemeenschappelijk thema: zij drukken de terreur, pijn en marteling van het concentratiekamp uit en de effecten daarvan op geest en lichaam van de gevangenen.

Bekendste van de vier liederen is het eerste lied "**Asma Asmaton**" (**Hooglied**), de angst en afschuw van een joodse gevangene die ontdekt dat de vrouw die hij liefheeft naar de gaskamer is gebracht.

Het refrein, "Hoe mooi is mijn geliefde", (letterlijke vertaling van de originele tekst) is ontleend aan het Hooglied van Salomon, uit het Oude Testament.

Net zo ontroerend is het vierde lied van de cyclus "**Otan Teliossi O Polemos**" (**Als de oorlog voorbij is**), de fantasie van een joodse gevangene die droomt van het einde van de oorlog.

Naar het meisje dat hij alleen maar door het prikkeldraad, dat de mannelijke en vrouwelijke gevangenen van elkaar scheidde, kan zien, "het meisje met de bange ogen en de bevroren handen", roept hij: 'Vergeet me niet - wacht op mij, zodat we elkaar kunnen ontmoeten en kussen in de zonnige straten, onder normale, gewone mensen als de oorlog eindigt.'

Het tweede lied, **Antonis**, grijpt terug naar een historische gebeurtenis. Op een dag ging als een lopend vuurtje door het kamp hoe een Griekse man, Antonis, in de steengroef van kamp Mauthausen, een blok steen had overgenomen van een joodse man, die op bezwijken stond. De SS-er die erbij stond schoot de joodse man dood en stond op het punt dat ook te doen met de Griek, maar deze liep met twee steenblokken weg alsof er niets was gebeurd en de SS-er bleef verbluft achter.

Voor het derde lied, **de Vluchteling**, heeft Theodorakis met opzet een Mozartiaanse melodie gekozen als een ironisch eerbetoon aan het Oostenrijkse landschap waar doorheen de ontsnapte joodse gevangene dwaalt. Uiteindelijk wordt de jood verraden en door de SS vermoord.

Het is een actueel thema, over de angst en het onbegrip van de lokale bevolking voor vluchtelingen. Het kon vandaag geschreven zijn.

Dan nog iets over Kamp Mauthausen:

Het kamp werd een 1939 gebouwd. Het was gevestigd bij een steengroeve, de Wiener Graben.

Er hebben minstens 225.000 gevangenen gezeten en mogelijk zelfs 335.000.

Slechts 25.000 van hen overleefden de oorlog. De omstandigheden waren verschrikkelijk. De mannen moesten werken in de

steengroeve. Wie niet meer mee kon, werd doodgeschoten. Er waren gaskamers, crematoria, executieplaatsen en er was de nekschotkelder. Dan was er de "Trap des doods" (ook bezongen in het tweede lied Antonis), de lange trap in en uit de steengroeve, waarbij de gevangenen onmenselijk zware stenen moesten dragen.

En dan was er ook de "muur der valschermspringers". De rand van de steengroeve werd gevormd door een steile, diepe wand. Van deze muur werden honderden gevangenen naar beneden gegooid. Ze vielen te pletter of verdronken in de meertjes.

Vele, tot volslagen wanhoop gedreven, gevangenen sprongen uit vrije wil naar beneden. Het was om die reden dat de SS-ers de muur lachend "de muur van de valschermspringers" noemden.

2. Requiem voor de Mens (Rob Goorhuis)

Het Requiem voor de Mens is een muziekstuk voor harmonieorkest en koor dat is geschreven door Rob Goorhuis. De tekst is van André van Zwieten. Het is gemaakt in opdracht van het Harmonie Orkest van de NS. De tekst is ontstaan naar aanleiding van een aantal gesprekken over thema's met betrekking tot oorlog, lijden en vrede. Hoewel de naam doet denken aan een katholieke requiemmis, betreft het hier geen religieus stuk. Het omvat vier liederen, staties genoemd, gebaseerd op vier belangrijke historische momenten: de Eerste Wereldoorlog, de Tweede Wereldoorlog, de burgeroorlog in voormalig Joegoslavië en de oorlog in Cambodja, in de nasleep van de Vietnam oorlog.

De Eerste Statie: **Brief**

gaat over de verschrikkingen van de Eerste Wereldoorlog.

Voor de bewoners van Frankrijk en België is de Eerste Wereldoorlog in hun geschiedenis van groter gewicht dan de Tweede. Niet voor niets spreken zij van de Grote Oorlog. Dat komt omdat de verschrikkingen van die

oorlog, met zijn uitzichtloze loopgraven en vele miljoen slachtoffers, jonge mannen die in de loopgraven stierven, plaatsvonden op hun grondgebied. De Herdenkingsplekken en slagvelden zijn daar nu nog steeds aanwezig en worden nog druk bezocht.

Het was de eerste "moderne" oorlog, met tanks, vliegtuigen ... en gifgas.

Het beruchte gifgas is een symbool geworden voor de verschrikkingen van de Eerste Wereldoorlog. Het was een nieuwe gruwel waaraan de frontsoldaten werden blootgesteld.

Meer nog dan bommen, granaten en kogels, symboliseerde het gifgas de ontmenselijking van de oorlog. Het doodde en verwondde verraderlijk, stil als een sluipmoordenaar en nooit snel en pijnloos. In "brief" beschrijft een jonge frontsoldaat de verschrikkingen en ontberingen aan het front in een brief aan een vriend.

De Tweede Statie: **Verhaal aan tafel**

gaat over de aanslag op SS-politiebaas Rauter

In de nacht van 6 op 7 maart 1945 werd de BMW van Hans Rauter, de hoogste SS-politiebaas in Nederland, bij Woeste Hoeve doorzeefd met kogels. Zijn chauffeur en een adjudant kwamen om het leven, hij raakte zelf ernstig gewond.

Uit wraak voor de aanslag werden op 8 maart 1945 (let wel: de zuidelijke Nederlanden waren al bevrijd en twee maanden later werd de capitulatie getekend), op verschillende plaatsen in Nederland, 263 mannen geëxecuteerd, waarvan 117 bij Woeste Hoeve.

Toevallige voorbijgangers werden gedwongen als toeschouwers te blijven staan kijken.

Het was de grootste massamoord ooit op Nederlandse bodem.

De Derde Statie: **Rapportage**

gaat over de val van Srebrenica

Op 11 juli 1995, toen ruim 600 Nederlandse UNPROFOR-militairen (achtereenvolgens de bataljons 'Dutchbat I, II, III en IV) in Tuzla en Srebrenica hun humanitaire werk deden, drongen Bosnisch-Servische troepen onder bevel van generaal Ratko Mladić met hulp van tanks de stad binnen en deporteerden en vermoordden een groot deel van de daar aanwezige moslimmannen en -jongens. Het wordt gezien als de ergste daad van genocide in Europa sinds de Tweede Wereldoorlog.

Het exacte aantal slachtoffers is nooit precies vast komen te staan. Het NIOD ging in 2002 nog van ongeveer 7.000 doden uit, maar het Bosnische herdenkingscentrum heeft tot aan 2009, 8373 slachtoffers geteld. Nabestaanden zijn nog steeds op zoek naar erkenning.

De Nederlandse militairen, die daar toen bij aanwezig waren, kampen nog steeds met ernstige trauma's. In de Nederlandse geschiedenis is Srebrenica en de betrokkenheid van Dutchbat daarbij nog steeds een open zenuw, nu, meer dan 20 jaar na dato.

De Vierde Statie: **In Paradisum.**

De titel herinnert aan de traditionele requiemmis: de weg naar het Paradijs na de dood.

In dit lied staat die weg symbool voor het oppakken van het dagelijks leven, het putten van nieuwe hoop na een verschrikkelijke oorlog in Cambodja, als nasleep van de Vietnam Oorlog. Het bewind van Pol Pot (Rode Kmer) maakte miljoenen slachtoffers onder de eigen bevolking in een waar terreurbewind. De film The Killing Fields geeft daar een beeld van.

Tegelijkertijd is het een lied van hoop. Het achterlaten van de traumatische herinneringen aan de verschrikkingen van de oorlog en vol hoop een nieuw leven starten.

In die zin heeft het zekere parallellen met het laatste lied "Als de oorlog voorbij is" uit de Mauthausen Liederen.

3. De muziek voor piano en cello

De introductie van het concert wordt gevormd door de **Elegie: Les larmes de Jacqueline (de tranen van Jacqueline) van Jacques Offenbach**. In deze uitvoering gespeeld voor cello en piano.

In de tijd dat Offenbach nog droomde van een grote carrière als solo cellist vormde hij een duo met Von Flotow. Hij componeerde ruim 70 werken voor cello en piano, waarvan dit er één (ook het meest gespeelde) is. Over de achtergrond van het werk is weinig bekend. Offenbach had een dochter die Jacqueline heette. Waarschijnlijk houdt het werk verband met haar.

Het intermezzo tussen de Mauthausen Liederen en het Requiem voor de Mens wordt gevormd door het tweede deel uit **de 3de sonate voor piano en cello op. 69 van Ludwig van Beethoven**. Beethoven zelf gaf dit deel het motto mee: "Inter lacrimas et luctum" (tussen tranen en rouw).

De teksten van de diverse liederen en voordrachten zijn na 4 mei 2017 te vinden op de website van het Comité 4 en 5 mei Heerlen:

Tickets via de kassa van Parkstad Limburg Theaters of via www.plt.nl